De globalisering van de economische wetenschap, of het verdwijnen van de Nederlandse econoom

Harry van Dalen en Arjo Klamer

Na de publicatie van ons boek De Telgen van Tinbergen in 1996 is veel veranderd in de wereld van Nederlandse economen. De Amerikanisering die we toen reeds opmerkten bij de jongere generatie heeft zich doorgezet. Dit blijkt uit het beleid aan Nederlandse universiteiten, met veel nadruk op internationale publicaties en uit de meer nadrukkelijke aanwezigheid van Nederlandse economen in het internationale circuit, zowel in de vakbladen als in conferenties. Maar alle inzet heeft nog niet geleid tot topprestaties en het herleven van de tijden van Tinbergen, Koopmans en Theil. Een directe consequentie van de Amerikanisering is een afnemende belangstelling van academische economen voor beleid. In dat opzicht is de traditie die Tinbergen vestigde voorbij.

1 Inleiding

Welke betekenis hebben Nederlandse economen in wetenschap en beleid? In 1995 begonnen wij aan een verhaal over de Nederlandse econoom (Van Dalen en Klamer 1996). Het was een tijd die nog het beste kan worden gekarakteriseerd als een trendbreuk. Nederlandse economen begonnen een grotere rol in het internationale veld van hun wetenschap te ambiëren. En wie de ambitie heeft om in de economische wetenschap vooruit te komen richtte zijn aandacht toen en nu op de Verenigde Staten, het mekka voor academische economen. Die ambitie ging gepaard met een tomeloze imitatiedrang die sterk lijkt op de strategie van Chinezen en een terugtrekkende beweging uit het Haagse beleidsdebat waar traditioneel gesproken academische economen van naam en faam prominent in figureerden. Want het opereren op het internationale platform bleek niet goed samen te gaan met het opereren op het nationale platform. De conclusie leek voor de hand te liggen: de nieuwe generatie geeft bemoeienis in beleidsdiscussies in toe-

nemende mate op voor een internationale wetenschappelijke carrière. Het gevolg zou zijn dat de betekenis van Nederlandse economen voor het beleid zou afnemen en hun rol in de wetenschap toenemen.

In dit essay blikken wij terug op de afgelopen twintig jaar, beschrijven we het huidige klimaat en blikken we tot slot ook vooruit over wat we van de Nederlandse economische wetenschap kunnen verwachten.

2 De metamorfose van de wetenschap

Wie de romancyclus *Het Bureau* van J.J. Voskuil leest herkent in grote lijnen de veranderingen die de Nederlandse sociale wetenschappen hebben ondergaan vanaf de jaren vijftig. Naarmate de cyclus van Voskuil vordert neemt het tempo van het leven toe, ook aan *Het Bureau*, en krijgt publiceren een steeds grotere rol in het bestaan van De Wetenschapper. De ambitieloze ambtenaar verandert langzaam maar zeker in de academische professional. Ook de economische wetenschappen hebben zich ogenschijnlijk zo ontwikkeld in Nederland. Het is nog niet eens zo lang geleden dat men in vakgroepen verhitte discussies kon voeren over het nut van publicaties. Voor getalenteerde wetenschappers, zoals Tinbergen, Theil en Van Praag was Nederland in de jaren zestig en zeventig een woestenij en moest men het vooral van eigen doorzettingsvermogen en -kracht hebben om een oase te creëren waar men zich kon laven aan het denken over economie en samenleving (Van Dalen 1998). De echte telgen van Tinbergen (Koopmans, Polak en Houthakker) bevonden zich al sinds de Tweede Wereldoorlog in de Verenigde Staten. Tinbergen kon binnen de muren van het Centraal Planbureau nog iets aan wetenschap doen, Theil binnen het Econometrisch Instituut in Rotterdam en Van Praag had in Leiden een groep getalenteerde economen en econometristen om zich heen verzameld.[1] Daarnaast was er een aantal economen zoals Heertje, Pen en Hennipman die als zelfbenoemde intellectuelen het Nederlandse economenvolk onder hun hoede namen.

Daar kwam in de jaren tachtig verandering in. "Wat we nodig hebben is een Amerikaanse opleiding.", zo waren ongeveer de gedachten die begin jaren tachtig ontstonden bij de bedenkers van het Nederlandse AIO-stelsel en de '*centres of excellence*'. Topambtenaar Roel in 't Veld wilde het over een andere boeg gooien en Rotterdamse en Tilburgse economen hadden daar wel oren naar. Rotterdam bezat sinds 1956 weliswaar een econome-

[1] Om maar een paar van zijn opvallende studenten te noemen: Arie Kapteyn, Frans van Winden, Aldi Hagenaars, Jacques van der Gaag, Tom Wansbeek and Wynand van der Ven.

trieopleiding en -instituut dat wereldwijd bekend is en gedegen econometristen afleverden en exporteerden, maar men wilde meer. In augustus 1984 nodigde In 't Veld de Rotterdamse economen Ritzen, Bomhoff, Van Praag en Kloek uit om een voorstel in te dienen voor een landelijke onderzoeksopleiding in de economie. Uiteindelijk resulteerde hun voorstel erin dat met de vereende krachten van Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam het Tinbergen Instituut werd opgericht. In Tilburg vond onder leiding van Arie Kapteyn een soortgelijk initiatief plaats. Om de concurrentie met het Tinbergen Instituut aan te gaan richtte men in Tilburg het Center for Economic Research (CentER) op en praktisch tegelijkertijd het NAKE (met als eerste directeur Rick van der Ploeg).

Binnen de muren van de Tilburgse universiteit werd dus radicaal het roer omgegooid. Dit gebeurde nadat een visitatiecommissie onder leiding van Anton Barten de kwaliteit van de Tilburgse economen onder de maat kwalificeerden. De tijd van Schouten en Stevers was voorbij. Kapteyn en Van der Ploeg schudden de Tilburgse en Nederlandse economenpraktijk op met prikkelende uitspraken. "De universiteiten van Nederland worden voor het grootste deel bevolkt door ambtenaren die van negen tot vijf kranten lezen achter gesloten deuren," aldus Van der Ploeg (Intermediair, 15 april 1988). Maar het bleef niet alleen bij dit soort uitspraken. De wijze van denken over economie werd nu eens niet vervat in een CPB-rekenmodel met duizend vergelijkingen, maar in kleine overzichtelijke modellen die op gestileerde wijze de kernkrachten binnen de economie weergeven. Om nog maar een quote van Van der Ploeg te gebruiken over hoe hij te werk gaat en hoe dat contrasteert met de CPB-werkwijze: “Je flanst gewoon het simpelste model in elkaar dat licht werpt op de vragen die je wilt beantwoorden. [..] Het Centraal Planbureau probeert een map van de werkelijkheid te maken. Maar het kenmerk van een model is nu juist dat je de werkelijkheid reduceert tot een overzichtelijk en hanteerbaar aantal vergelijkingen." (Intermediair, 15 april 1988).

Nederland was niet uniek. Ook andere Europese landen hielden er lange tijd een eigen traditie in opleiding en onderzoek op na en vonden het spelen van het academische spel volgens de Amerikaanse regels 'not done' (Coats 2000; Drèze en Estevan 2007). Ieder land kon wel een ster van eigen bodem noemen die meetelde in de galerij van Grote Economen. Engeland had sterren als Hicks, Meade, Stone en Mirrlees, Frankrijk Allais en Debreu, Noorwegen Frisch en Haavelmo, Zweden Ohlin en Myrdal, Rusland Kantorovich en Nederland natuurlijk zijn held Jan Tinbergen. Al deze sterren hadden connecties met de *'invisible colleges*' in de wereld, maar voor jonge onderzoekers waren deze namen toch meer de helden van een vorige oorlog. Jan Tinbergen had zijn meest revolutionaire werk voor 1960

geschreven. Het echte vuurwerk vond plaats aan de overkant van de oceaan, getuige ook de gesprekken die één van ons (Klamer 1983) voerde met macro-economen die aan de *'frontier of economic science*' werkzaam waren, zoals Lucas en Sargent. Jonge sterren van Nederlandse bodem die als rolmodel konden fungeren voor studenten of die hen in contact brachten met Amerikaanse sterren waren nagenoeg afwezig. Nederlandse economen waren vooral gehecht aan het beleidsdebat en hadden in een vorig leven een band met het CPB of het ministerie van Economische Zaken en soms was de band nog actueel en was het docentschap een nevenfunctie. De verandering kwam langzaam maar zeker met economen die in aanraking waren geweest met het Amerikaanse systeem als visiting professor (Ritzen, Bomhoff, Kapteyn, Nijkamp en Van Praag), maar de echte verandering kwam met de omgekeerde brain drain: jonge economen getraind in de VS of de VK, die een Amerikaanse attitude hadden en de smaak hadden te pakken van Amerikaanse waarden (Van der Ploeg, Van Wijnbergen, Bovenberg, Boot, Klamer en Kremers).

De houding van academici kwam nog het beste tot uitdrukking in de perceptie van carrièresucces in de wereld van economen. Wiskundige kwaliteiten worden onder promovendi aan de Ivy League universiteiten in hoge mate op prijs gesteld, zo ontdekten Klamer en Colander (1990). Praktisch alle Amerikaanse promovendi beamen dat 'het kunnen oplossen van wiskundige problemen' belangrijk is (zie Tabel 1). Ons onderzoek onder de Nederlandse academici in 1995 wijst uit dat deze perceptie sterk overeenkomt met de Amerikaanse inschatting. Ook op andere terreinen ziet men navolging van dezelfde kwaliteiten, maar niet in dezelfde sterke mate als in de Verenigde Staten. Het empirisch onderzoek dat onder Tinbergen van groot belang werd geacht, wordt door ongeveer 94 procent van de Nederlandse gepromoveerden en 90 procent van de AIOs als belangrijk gezien, terwijl onder Amerikaanse promovendi deze perceptie minder sterk is: 23 procent noemt het zelfs onbelangrijk. De echte schok die het onderzoek van Klamer en Colander (1990) teweeg bracht onder Amerikaanse vakgenoten was de constatering dat maar 3 procent van de Amerikaanse promovendi grondige kennis van de economie erg belangrijk vond als sleutel tot succes. In Nederland was het niet zo erg gesteld, maar toch was het ook verontrustend dat 40 procent van de gepromoveerde economen praktische kennis als onbelangrijk betitelde. Ondanks deze sporen van Amerikanisering leek er toch ook een onmiskenbaar Nederlands kenmerk hangen en dat was de aanhoudende sterke bewondering en navolging van de idealen van Jan Tinbergen, en dat terwijl Tinbergen niet meer de zichtbare en spelbepalende econoom was die hij in de jaren dertig en vijftig was in Nederland en de wereld. De Nederlandse econoom toonde en gedroeg zich toen nog als een telg van Tinbergen.

Tabel 1 Percepties van succes in de economische wetenschappen, Nederland versus de VS

	Nederland			VS
	gepromoveerden	promovendi	economen totaal	promovendi
Goed zijn in het oplossen van wiskundige problemen				
Erg belangrijk	66	56	47	65
Enigszins belangrijk	30	34	39	32
Onbelangrijk	4	8	11	3
Weet niet	0	2	5	1
Interesse in, goed zijn in empirisch onderzoek				
Erg belangrijk	36	52	49	16
Enigszins belangrijk	58	38	41	60
Onbelangrijk	6	7	7	23
Weet niet	0	3	4	1
Bekwaamheid in netwerken				
Erg belangrijk	56	40	39	26
Enigszins belangrijk	36	44	42	50
Onbelangrijk	6	10	10	16
Weet niet	2	6	9	9
Grondige kennis van de economie				
Erg belangrijk	12	38	42	3
Enigszins belangrijk	46	40	37	22
Onbelangrijk	40	16	16	68
Weet niet	2	7	5	7

Bron: Van Dalen en Klamer (1996, p. 272); Klamer en Colander (1990).

3 Hoe is het de telgen van Tinbergen vergaan?

De grote vraag die ruim twee decennia na de introductie van de AIO-opleiding blijft hangen, is of de ambities van Nederlandse bestuurders en economen zijn waargemaakt. Kunnen we nog wel van telgen van Tinbergen spreken? Kunnen we na al de veranderingen en de inzet op deelname op het internationale platform zeggen dat de Nederlandse economische faculteiten tot de top van de wereld en zeker die van Europa behoren? Het antwoord daarop is niet eenvoudig, mede omdat de economische wetenschap niet heeft stilgestaan. De Nederlandse econoom is zowel het product van de veranderingen in de Nederlandse instituties als ook van de economische wetenschap die veel meer open lijkt voor kennis die voortkomt uit andere disciplines (Colander 2007) maar waar ook de hoogtijdagen van ra-

tionele verwachtingenmodellen over lijken. Zowel inhoudelijk als getalsmatig hebben zich structurele ontwikkelingen voltrokken de laatste 20 jaar.

Groeiende schrijfdrift. Over één ding kan men het snel eens worden. De productie aan artikelen en andere geschriften is in twintig, dertig jaar enorm gestegen. In de jaren zeventig werd door het Nederlandse economenvolk op jaarbasis tussen 40 à 50 artikelen in international peer-reviewed tijdschriften geschreven (zoals bijgehouden door ISI, Institute for Scientific Information), in 2008 lag de teller voor de jaarproductie op 550 artikelen in ISI-tijdschriften.

Tabel 2 Top 20 rangschikking van landen naar totaal aantal citaten voor Economie en Bedrijfseconomie, 1998-2008

Rang	Land	Papers	Citaten	Citaten per paper
1	VS	66.600	516.584	7,76
2	Engeland	17.743	97.614	5,50
3	Canada	8.081	41.654	5,15
4	Nederland	5.315	27.757	5,22
5	Frankrijk	5.277	25.056	4,75
6	Duitsland	6.875	23.937	3,48
7	Australië	5.919	21.497	3,63
8	China	3.658	17.360	4,75
9	Spanje	4.240	14.744	3,48
10	Italie	3.494	14.045	4,02
11	Zweden	2.487	13.707	5,51
12	België	2.156	11.135	5,16
13	Israël	1.795	10.822	6,03
14	Zwitserland	1.875	10.577	5,64
15	Schotland	1.858	9.005	4,85
16	Denemarken	1.509	7.320	4,85
17	Zuid Korea	1.807	6.780	3,75
18	Japan	2.625	6.734	2,57
19	Singapore	1.260	5.981	4,75
20	Noorwegen	1.428	5.931	4,15

Bron: ISI Essential Science Indicators (2009).

Voor een deel is die publicatiedrift echter ingegeven door een groeiende afzetmarkt aan tijdschriften of tijdschriften die de omvang en frequentie in de loop der tijd hebben verhoogd. Het aantal opties om een artikel ergens te kunnen slijten is in de loop der tijd sterk gegroeid (Klamer en Van Dalen 2002). Met die schrijfdrift bevindt Nederland zich in de voorhoede (zie Tabel 2), en afgemeten naar citaties per paper staan de Nederlandse economen zelfs op de vierde plaats.

Achter landelijke rangschikkingen gaan echter grote verschillen schuil. Om een indruk te krijgen hoe de rangschikking zich naar instituten verhoudt, biedt Tabel 3 meer houvast.

Tabel 3 Top 20 instituten in economische en bedrijfswetenschappen gerangschikt naar citaties per bijdrage, juli 1999 - juli 2009

	Instituut / universiteit	Papers	Citaten	Citaten per paper
1	MIT	1.440	23.483	16,31
2	CEPR	293	4.528	15,45
3	NBER	2.952	45.483	15,41
4	University of Chicago	1299	19.984	15,38
5	Harvard University	2.488	37.995	15,27
6	University of Pennsylvania	1.761	26.405	14,99
7	Princeton	715	10.080	14,10
8	University of Maryland	1.151	16.212	14,09
9	Stanford University	1.458	20.348	13,96
10	Dartmouth College	436	5.941	13,63
11	Carnegie Mellon	640	8.660	13,53
12	INSEAD	531	6.907	13,01
13	University of Zürich	312	3.881	12,44
14	University of Rochester	375	4.636	12,36
15	Emory University	457	5.541	12,12
16	Northwestern University	385	4,156	11,77
	Duke University	990	11.649	11,77
18	University of California Los Angeles	985	11.542	11,72
19	New York University	1.501	17.581	11,71
20	University of California Berkeley	1.493	17.374	11,64
	Prestaties Nederlandse faculteiten			
	Erasmus Universiteit	1.011	6.575	6,50
	Universiteit van Amsterdam	723	4.409	6,10
	Universiteit van Tilburg	1.015	5.910	5,82
	Vrije Universiteit	403	2.237	5,55
	Rijksuniversiteit Groningen	516	2.856	5,53
	Universiteit van Maastricht	618	3.057	4,95

Source: ISI Essential Science Indicators (2009).

Een aantal conclusies kan men verbinden aan deze lijst. Allereerst is de Amerikaanse dominantie overduidelijk: 17 van de 20 instituten komen uit de Verenigde Staten. Een tweede observatie is dat de ongelijkheid in invloed groot is als men de cijfers van Tabel 2 in gedachte houdt. Terwijl de papers die uit Verenigde Staten komen gemiddeld 7 à 8 citaten behalen (zie Tabel 2), behalen topinstituten als MIT en de University of Chicago

15 à 16 citaten per bijdrage. Hoewel de dominantie van Amerikaanse universiteiten wellicht ambitieuze Nederlandse bestuurders mismoedig maakt, is het hoopgevend dat bijvoorbeeld de universiteit van Zürich en het INSEAD toch weten door te dringen tot de top 20. De Zwitserse bijdrage is vooral inzichtelijk omdat een klein land met een paar uitmuntende onderzoekers (Frey, Fehr e.a.) ver kan komen. De productie van een ieder van de Nederlandse faculteiten overstijgt bijvoorbeeld de productie van de Universiteit van Zürich, maar de invloed van artikelen overstijgt die van de Nederlandse bij verre.

De meest opvallende conclusie die aan de invloed van de Nederlandse faculteiten kan worden verbonden is dat de verschillen tussen universiteiten eigenlijk zeer gering zijn. Of men nu in Rottterdam, Amsterdam of Tilburg werkt maakt niet veel uit.[2] Coupé (2003) heeft op basis van een aantal rangschikkingscriteria een wereldranglijst gemaakt en op die lijst komt de Universiteit van Tilburg als eerste Nederlandse universiteit binnen op de 47ste plaats op enige afstand gevolgd door de Universiteit van Amsterdam (66e plaats) en Erasmus Universiteit (68ste plaats).

Al dit soort rangschikkingen zijn tot op zekere hoogte misleidend omdat ze weliswaar de gemiddelde invloed van een faculteit of universiteit aangeven, maar eigenlijk nog niet aangeven waar het echte toponderzoek wordt uitgevoerd en welke namen daar achter schuil gaan. Tabel 4 bevat op dat niveau meer informatie. Hier zijn de tien meest invloedrijke artikelen over de afgelopen 21 jaar op een rijtje gezet. Een aantal interessante zaken wordt dan duidelijk. Allereerst is de internationale samenwerking met auteurs opvallend: 8 van de 10 artikelen zijn ofwel door Nederlandse economen in samenwerking met buitenlandse economen geschreven of door buitenlandse economen werkzaam in Nederland. Alleen de artikelen van Koopmanschap c.s. en Bovenberg en De Mooij zijn puur Nederlandse bijdragen. Een ander opvallend kenmerk van deze topartikelen betreft het onderwerp van studie.

[2] Het kan overigens wel zo zijn met dit soort rangschikkingen dat deze niet meer de actuele stand van zaken weergeeft. Deze rangschikking is namelijk gebaseerd op het aantal citaten verbonden aan artikelen die geschreven zijn aan de faculteit waar men in de periode 1999-2009 aan verbonden was. Iemand die in 1999 van Rotterdam naar Tilburg verhuisd is, is weliswaar momenteel werkzaam in Tilburg maar de citaten gaan naar Rotterdam.

Tabel 4 Wie is het meest invloedrijk gebleken? Top 10 meest invloedrijke artikelen over de periode 1988-juli 2009 in Nederland geschreven (N = 6.202)*

	Auteurs, titel en tijdschrift	Citaten
1.	Van Hout B.A., M.J. Al, G.S. Gordon en F.F.H. Rutten, 1994, Costs, Effects and C/E-ratios alongside a clinical-trial, *Health Economics*, vol. 3: 309-19.	366
2.	Koopmanschap, M.A., F.F.H. Rutten, B.M. van Ineveld en L. van Roijen, 1995, The Friction Cost Method for Measuring Indirect Costs of Disease, *Journal of Health Economics*, vol. 14: 171-89.	271
3.	Kremers, J.J.M., N.R. Ericsson en J.J. Dolado, 1992, The Power of Cointegration Tests, *Oxford Bulletin of Economics and Stastistics*, vol. 54: 325-48	228
4.	Kahneman D., P.P. Wakker en R. Sarin, 1997, Back to Bentham? - Explorations of experienced utility, *Quarterly Journal of Economics*, vol. 112(2): 375-405	212
5.	Ikenberry D., J. Lakonishok en T. Vermaelen, 1995, Market Underreaction to Open Market Share Repurchases, *Journal of Financial Economics*, vol. 39(2-3): 181-208	197
6.	Bovenberg A.L. en R.A. de Mooij, 1994, Environmental Levies and Distortionary Taxation, *American Economic Review*, vol. 84: 1085-89	185
7.	Brock W.A. en C.H. Hommes, 1998, Heterogeneous beliefs and routes to chaos in a simple asset pricing model, *Journal of Economic Dynamics and Control*, vol. 22(8): 1235-74	178
8.	Carlsson H. en E.E.C.van Damme, 1993, Global Games and Equilibrium Selection, *Econometric*a, vol. 61(5): 989-1018	163
9.	Bala V. en S. Goyal, 2000, A noncooperative model of network formation, *Econometrica*, vol. 68: 1181-1229	157
10.	Van Doorslaer E., A. Wagstaff en H. Bleichrodt e.a., 1997, Income-related inequalities in health: Some international comparisons, *Journal of Health Economics,* vol. 16(1): 93-112	156

* Het betreft hier uitsluitend bijdragen in de vorm van artikel, review, discussie of proceedings paper in de economische wetenschappen (en derhalve niet in wat de ISI classificeert als 'business').

Bron: Web of Science (2009).

De meest invloedrijke artikelen betreffen gezondheidseconomie. Dat is vooral opvallend omdat gezondheidseconomie in Rotterdam op het moment van schrijven van de bewuste artikelen geen onderdeel uitmaakte van de economische faculteit.[3]

[3] Een kanttekening die men kan maken met de hoge notering van medisch-economisch onderzoek is dat de gemiddelde impactscore en citatiedrift onder medische tijdschriften veel hoger ligt dan bij een gemiddeld economisch tijdschrift (zie Van Dalen en Klamer, 2005). Met andere woorden, de citatie- en publicatiecultuur is wezenlijk anders. Uiteraard geldt dit voor nog meer vakgebieden (denk aan financiering en belegging). Economische histo-

Een ander opvallend feit is dat er maar één econometrisch artikel in de lijst staat (Kremers e.a. 1992) terwijl Kremers zelf zijn PhD in het buitenland (Oxford) heeft behaald en zich na zijn promotie meer bezighoudt met economie en beleid dan de econometrie.

Maar ook groeiende invloed? Hoewel dit topartikelen zijn is daarmee nog niet de vraag beantwoord of Nederlandse economen ook de vooruitgang in de economische wetenschap stimuleren. Momenteel is er een aantal Nederlandse economen dat wereldwijd gerespecteerd wordt en op sommige ranglijsten ook tot de hogere regionen van de economische wetenschap behoort. Lans Bovenberg, Thorsten Beck, Eddy van Doorslaer, John Hagendoorn, Han Bleichrodt, Angus Maddison en Peter Wakker zijn allemaal economen die hoog scoren in termen van citaties. Daarnaast kent Nederland ook schrijfkanonnen zoals Philip Hans Franses en Peter Nijkamp die over de periode 1999-2009 met 80, respectievelijk 78 artikelen hun bijdrage aan de wetenschap leveren. Maar als we kijken naar werkelijke invloed op wereldniveau dan moeten Nederlandse universiteiten toch enige bescheidenheid in acht nemen. In de *Who's who* van de economie komt maar een handjevol Nederlanders voor (Blaug 1986). In de tenniswereld tel je pas mee wanneer je tot de top 100 in de wereld behoort. Met die maatstaf in het achterhoofd zijn er (voorals)nog geen Nederlandse economen die het erepodium bereikt hebben. In de wereldranglijst van Coupé (2003) van de meest geciteerde dan wel publicerende economen staat geen enkele econoom uit Nederland. Of neem een ander voorbeeld, de Econometric Society nodigt altijd voor het wereldcongres van de vereniging een niet-Amerikaan uit om in de Walras-Bowley lectures over zijn of haar vak te spreken. Hieronder bevinden zich vele grootheden als Sen, Mirrlees en Laffont, maar helaas bevindt zich onder dit illustere gezelschap geen enkele Nederlander. Voor grootse namen in de wetenschap moeten we terug naar de tijd van Koopmans, Tinbergen en Theil.

rici hebben bijvoorbeeld een geringe kans om bij dit soort topnoteringen te geraken omdat historisch onderzoek in beperkte mate wordt geciteerd en historici veel meer dan economen hun resultaten publiceren in boeken.

Figuur 1 Top 20 van tijdschriften waar, in Nederland gevestigde, economen hebben gepubliceerd in de periode 1999-2009 (absolute aantallen publicaties)

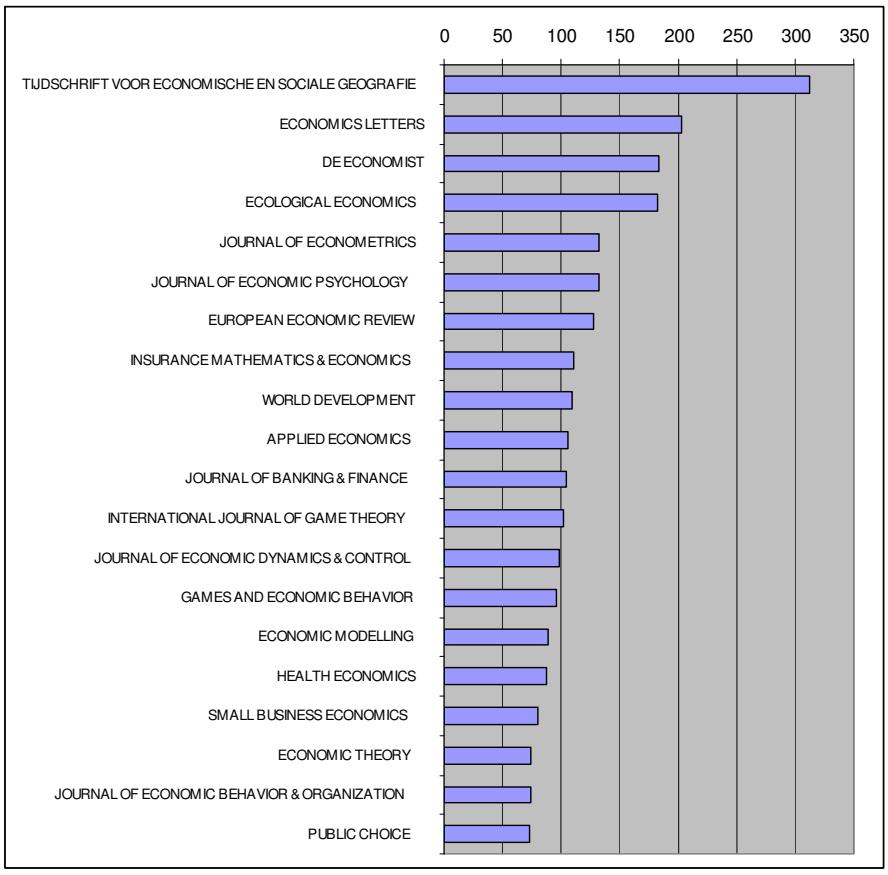

Bron: ISI Essential Science Indicators (2009).

En in een ranglijst van publicaties van Kim e.a. (2006) van de 146 meest invloedrijke artikelen (met 500 of meer citaten) over de periode 1970-2005 bevindt zich wederom geen enkele Nederlander of buitenlander in Nederlandse dienst.[4] Indien we dezelfde tijdsperiode aanhouden voor Nederlandse bijdragen dan is de top 5 van de meest invloedrijke artikelen over de periode 1970-2005 dezelfde als in Tabel 4. Met andere woorden, een echte

[4] In een evaluatie over de periode 2001-2008 telt Oswald (2009) 450 invloedrijke artikelen op wereldniveau waarvan er 101 uit Europa komen (waarvan 4 uit Nederland). De methode van Oswald is echter beperkt omdat deze met een zekere willekeur vooraf bepaalt per tijdschrift wanneer een artikel tot de top behoort en wanneer niet. Niettemin geeft het een aardige indruk.

fundamentele doorbraak is er nog niet van Nederlandse bodem verschenen. Het gunstige nieuws is dat de meest invloedrijke artikelen niet in het verre verleden liggen maar vooral in het 'heden'. Voor een deel is het ook te begrijpen waarom Nederlandse economen vooralsnog niet echt doorgebroken zijn als men bekijkt in welke tijdschriften de Nederlandse economen het meest publiceren. Het gros van de tijdschriften zijn respectabele tijdschriften die zelfs balanceren op het randje van top (*Journal of Econometrics, World Development* of *Health Economics*), maar over het algemeen zijn dit niet de tijdschriften waarin het meest waarschijnlijk is dat daar baanbrekende ideeën in gepubliceerd worden.

Scheuren in dominantie VS. Ondanks de groeiende productiviteit van Nederlandse economen en participatie in internationale conferenties en publicatie in toptijdschriften, blijft 90 tot 95 percent van de toptijdschriften zoals de *American Economic Review, Journal of Political Economy, Quarterly Journal of Economics* of *Econometrica* gevuld met bijdragen van economen van Amerikaanse origine, naar nationaliteit dan wel plaats van vestiging. En ook de fellows van de Econometric Society (die worden genomineerd en vervolgens gekozen) zijn overwegend gevestigd in de VS. In 2008 kwam 68 percent van de fellows uit de VS, en slechts 27 procent uit Europa.[5] Een ander kenmerk van de hedendaagse economiebeoefening is dat ondanks de toenemende internationalisering, specialisatie en enorm toegenomen publicatiedrift de wereld van economen niet alleen meer geïntegreerd is maar wonderwel ook kleiner. De grootste groep van economen die door middel van een intensief netwerk met elkaar verbonden waren omvatte in de jaren zeventig 15 procent van alle publicerende economen. In de jaren negentig besloeg de grootste groep 40 procent van de populatie van publicerende economen (Goyal e.a. 2006). De puzzel is vooral terug te voeren op het feit dat het aantal coauteurs over de afgelopen 30 jaar sterk is gegroeid. De verdeling van netwerken in de wereld van economen is echter zeer scheef verdeeld. Alleen dankzij de aanwezigheid van sterwetenschappers die als intermediairs werken, worden netwerken met elkaar verbonden en dankzij de sterren is de wereld van economen meer geïnte-

[5] In Nederland zijn slechts zes fellows van de Econometric Society: J.S. Cramer (emer. Universiteit van Amsterdam), T. Kloek (emer. Erasmus Universiteit), F.G. Pyatt (emer. ISS), J. Sandee (oud CPB), E.E.C. van Damme (Universiteit van Tilburg) en P.P. Wakker (Erasmus Universiteit). Veel Nederlandse fellows bevinden zich buiten Nederland, in het bijzonder de VS: G. Ridder (University of Southern California), G. Imbens (University of California), H. Bierens (Pennsylvania State University), A. Kapteyn (RAND en ook Universiteit van Tilburg), J.J. Polak (IMF) en A.P. Barten (KU Leuven). Zie verder voor overzicht http://www.econometricsociety.org/fellows.asp).

greerd. De functie van sterwetenschappers is belangrijker dan in de dagen van Tinbergen, Keynes of Friedman.

Maar voor de scherpe waarnemer zijn er toch ook veranderingen te bespeuren in het landschap van economen die scheurtjes aanbrengen in de dominantie van de VS. Zeker in vergelijking met het verleden hebben Nederlandse economen hun schroom afgeworpen en wordt niet alles wat uit de VS komt als zaligmakend gezien. Zo nu en dan worden jonge Nederlandse economen aangenomen door Amerikaanse Ivy League universiteiten, zoals onlangs de Tilburgse econoom Ralph Koijen door University of Chicago. Amerikaanse economen komen in toenemende mate naar Europa en ook Nederland om hier te studeren dan wel te doceren. Dit gebeurt weliswaar in beperkte mate, maar de trend is er onomstotelijk (Borghans en Cörvers 2009). Een andere duidelijke trend is de toenemende diversiteit in het speelveld van economen. Werp bijvoorbeeld een blik op Figuur 2 waar de geografische verdeling van leden van de Econometric Society is weergegeven.

Figuur 2 Geografische verdeling van leden van de Econometric Society, 1931-2008

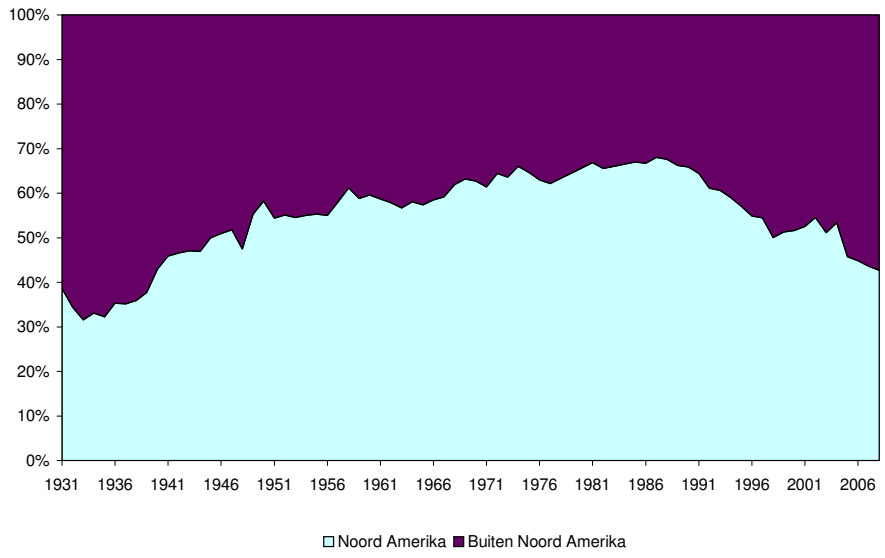

Bron: Report of Secretary Econometric Society (diverse jaren).

Uiteraard moet men bij het aanschouwen van dit soort statistieken bewust zijn dat de wetenschap een tak van sport is waarin talent en aandacht uitermate scheef verdeeld is (Klamer and Van Dalen 2002). Europese eco-

nomen mogen dan wat afsnoepen van de voorsprong van de Amerikaanse economen, het feit blijft dat de VS nog altijd de broedplaats is van economische innovaties. De Amerikanisering van de wetenschap slaat ook niet zozeer op een dominantie van wetenschappers die geboren zijn in Amerika maar op de plaats waar de ideeën ontstaan. De meest geciteerde econoom van dit moment is Andrei Shleifer, van origine Rus maar in dienst van Harvard en wie de pagina's van topuniversiteiten bekijkt zal opkijken hoe divers de samenstelling van nationaliteiten is.

Amerikanisering: een zegen? Op het oog lijkt de Amerikanisering van het Nederlandse onderwijs en onderzoek een zegen geweest. Academische economen van Nederlandse bodem maken weer enige indruk in de grote wereld van economen met mensen als Peter Wakker en Lans Bovenberg. Bovendien is het aantal economen dat een woordje meespreekt in de internationale arena veel groter en diverser dan in de jaren zeventig en tachtig. Toen waren het vooral Bernard van Praag en zijn rijke bende aan promovendi in Leiden die een originele bijdrage deden met hun onderzoek naar het meten van welvaart, het ontwerpen van econometrische technieken en het onderzoeken van de economie van de gezondheidszorg. Nu doen Nederlandse economen intensief mee aan debatten over milieu-economie, methodologie, gezondheidseconomie, experimentele economie, geografische economie, financiering en belegging, arbeidsmarkteconomie en speltheorie. Econometrie is natuurlijk nog steeds een sterke kant van de Nederlandse economieopleiding met een nieuwe lichting (Frank Kleibergen, Guido Imbens en Philip Hans Franses) die meetelt maar zeker nog niet spelbepalend is.

De schaduwzijde van de Amerikanisering is dat de opkomst van de Academische Professional (Klamer en Colander 1990) op de arbeidsmarkt voor wetenschappers ertoe heeft geleid dat de meest kundige en originele geesten zich steeds meer afwenden van het toepassen van hun kennis voor beleidsdoeleinden (Van Dalen en Klamer 1996). De aantrekkingskracht van beleidseconomie is nog steeds groot en economen van enige naam worden nog regelmatig benoemd in overheids- en overlegorganen,[6] maar sinds de tijd van Tinbergen en de hoogtijdagen van het CPB is er toch een

[6] Er bestaat een lange lijst van academische economen die in overheidsdienst zijn getreden danwel een kabinetspost hebben vervuld, zowel in het verre verleden (Jan Pronk, Johan Witteveen, Piet Lieftink, Wim Duisenberg, Piet de Wolf, Pieter Korteweg, Frans Rutten, Jelle Zijlstra) als in het heden: Rick van der Ploeg (OCW), Coen Teulings (CPB), Lans Bovenberg (CPB, SER), Sweder van Wijnbergen (EZ), Jo Ritzen (OCW, Wereldbank) en Eduard Bomhoff (Volksgezondheid), Peter Nijkamp (NWO), Harry Garretsen (SER) en Arnoud Boot (SER).

verandering opgetreden. Die verandering wordt op een aantal niveaus zichtbaar of merkbaar.

De kennisproductie van Nederlandse beleidsvraagstukken vindt in hoge mate plaats in Den Haag en in afgeleide mate binnen onderzoeksbureaus die in opdracht voor ministeries onderzoek verrichten. De zijde van de universitaire onderzoekers valt meer dan vroeger weg. Het is wellicht alleen te danken aan instanties als het CPB of het Planbureau voor de Leefomgeving dat academische kennis binnen de muren van de overheid wordt gebracht. Dergelijke instituten vormen in wezen opleidingsinstituten voor beleidseconomisch onderzoek. Het wegvallen van de universitaire onderzoekers in het beleidsdebat is begrijpelijk maar ook zorgelijk (Koning 2008). Fondsen zoals die van NWO zijn vele malen belangrijker geworden en binnen de universitaire wereld zijn de prestatiemaatstaven ook aanzienlijk scherper afgesteld op internationaal publiceren. De prikkels om te publiceren in een lokaal tijdschrift zoals ESB zijn duidelijk minder aanwezig om niet te zeggen afwezig. Vroeger werd nog in universitaire kringen met enig ontzag opgekeken als men een artikel in ESB had gepubliceerd. Tegenwoordig wordt het als een aardige maar tijdverspillende bijkomstigheid gezien, al zal het veranderde imago van ESB ook iets te maken hebben met het redactionele beleid dat in de loop der tijd verschoven is van wetenschap naar beleidseconomie. Wie wil meetellen in de wetenschap en in de rangen van de universiteit zet zijn kaarten op een publicatie in *American Economic Review* of *Econometrica*.

Een tweede niveau waarop Nederland de invloed van de Amerikanisering zal bemerken is dat de aankomende populatie van afgestudeerden veel meer dan vroeger een internationaal karakter zal dragen. De achtergrond van studenten zal overwegend Europees zijn en niet Nederlands. Colleges vinden grotendeels plaats in het engels, leerboeken zijn in het engels en het docentencorps binnen universiteiten is ook gemêleerder naar nationaliteit. Een derde niveau waarop de Amerikanisering zich laat gevoelen is in de vorm van advisering. Terwijl academische economen vroeger gedetailleerde kennis hadden van lokale instituties (en soms zelfs deel uitmaakten van instituties) en de cijfers over de arbeidsmarkt tot twee cijfers achter de komma paraat hadden, zijn de huidige academici daarin niet meer geïnteresseerd of ze zijn niet meer in staat om lokale instituties te begrijpen doordat men de Nederlandse taal niet machtig is. Hierdoor krijgen adviezen een hoog studeerkamergehalte. Het is zoals Ronald Coase dat omschreef 'blackboard economics'. In theorie klopt het wel, maar heeft men wel kennis van de praktijk genomen?

4 De consequenties van de globalisering van de wetenschap

De trekken die de Nederlandse economische wetenschap heeft zijn over het algemeen die van een gemeenschap die bloot staat aan internationale concurrentie en openheid. De Nederlandse economen hebben aangehaakt bij het internationale gesprek vooral door goed te kijken naar hoe internationale spelers het spel spelen en dit gedrag te imiteren (Klamer 2006). Dit heeft een sterke opleving in productiviteit en citaties opgeleverd en de Universiteit van Tilburg heeft bijvoorbeeld een status verkregen die zich laat vergelijken met die van respectabele Amerikaanse universiteiten als Wisconsin-Madison of Rochester (Drèze en Estevan 2007, p. 283), maar Ivy League status zoals Harvard of Princeton zal veel moeilijker zijn. Wat veel bestuurders veronachtzamen is dat dit de spelers in de wereld van de wetenschap zijn met 'deep pockets': Harvard heeft een vermogen van 25 miljard dollar (sic) om te investeren, Princeton 11 miljard en de University of Chicago is nog een van de kleinste spelers met een vermogen van 4 miljard dollar. Het selectiebeleid van Harvard is tamelijk strikt en alleen 'the best and the brightest' komen in aanmerking: praktisch alle 'full professors' die een aanstelling hebben bij Harvard komen van een andere Ivy League universiteit en de gemiddelde tijdsduur tussen het behalen van een PhD en een aanstelling als 'full professor' is 11 à 12 jaar. Kortom, Harvard speelt op 'safe' door alleen maar mensen aan te nemen die zich in hun vak hebben bewezen. Faculteiten als MIT en Chicago hebben dat in mindere mate, maar de algemene indruk is dat de topscholen in de VS hoge selectiecriteria hebben en dat het verwerven van een vaste baan voor zeer weinigen is weggelegd. De enige Nederlander met een positie aan een topuniversiteit is de historicus Jan de Vries (Berkeley) en hij dankt die positie aan een tijd toen economische geschiedenis nog een sterke wetenschappelijke status had in een economische faculteit (nu is economische geschiedenis nagenoeg uit het curriculum verdwenen, net als geschiedenis van het economisch denken).

Toch biedt het bestaan van monopolisten ook kansen omdat kleine spelers nog niet de last van een verleden met zich meeslepen en onbewandelde paden kunnen betreden. De Universiteit van Zürich bewijst met een kleine doch fijne faculteit dat er veel bereikt kan worden en wie Nobelprijswinnaars op termijn wil afleveren zal zijn eigen weg moeten durven te bewandelen (Van Dalen 1999). Dat vraagt niet alleen een experimentele en gedurfde opzet van de onderzoekers zelf, maar ook het onderzoeksysteem waarin voorstellen beoordeeld en gewogen worden moet risico's durven nemen. Voor een kleine, niet-Engels sprekende gemeenschap betekent dat

een forse aanpassing. Nationaliteit doet er niet veel toe in de internationale arena. Waar het om draait is de verwondering en bewondering voor ideeën en dat staat los van de plaats waar het gebeurt. Tegelijk draait het in de Nederlandse beleidsarena wel om kennis van lokale zaken. Dat maakt dat Nederlandse universiteiten altijd de evenwichtskunst zullen beoefenen om wetenschap en beleid met elkaar te verbinden, indien men van waarde wil zijn voor de lokale gemeenschap. Dat zal altijd meer moeite en inspanning kosten dan de academici die in Engelstalige landen werkzaam zijn. Het grote verschil met de VS is dat de buitenlanders die de Amerikaanse universiteiten bevolken de 'lingua franca' van de wetenschap spreken en daarmee ook tegelijk de mogelijkheid hebben om nationale instituties te onderzoeken en erover te communiceren. Buitenlandse economen in Nederlandse dienst zullen niet snel de investering maken om de Nederlandse taal te beheersen en te gebruiken. Daarvoor zijn het te veel economen die zien dat de kosten van zo'n investering de baten overtreffen. De globalisering van de economische wetenschap betekent uiteindelijk het verdwijnen van de Nederlandse econoom zoals we die vroeger kenden. Wat daarvoor in de plaats komt blijft ongewis. Daarvoor is wetenschap in een klein land te veel afhankelijk van toeval en de ondernemingskracht van een paar personen.

Auteurs

Harry van Dalen is hoogleraar Macro-economie aan de Universiteit van Tilburg en als senior onderzoeker verbonden aan het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI), te Den Haag, e-mail: dalen@nidi.nl

Arjo Klamer is hoogleraar in de Economie van Kunst en Cultuur aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam en decaan van de Academie Vitae in Deventer; website: www.klamer.nl, e-mail: klamer@fhk.eur.nl

Literatuur

Blaug, M., 1986, Who's Who in Economics: A Biographical Dictionary of Major Economists 1700-1986, Wheatsheaf, Brighton.

Borghans, L. en F. Cörvers, 2009, The Americanization of European Higher Education and Research, IZA Working Paper, no. 4445, Bonn.

Coats, A.W. (red.), 2000, The Development of Economics in Western Europe since 1945, Routledge, London.

Colander, D., 2007, The Making of An Economist, Redux, Princeton University Press, Princeton, NJ.

Coupé, T., 2003, Revealed Performances: Worldwide Rankings of Economists and Economics Departments, 1990-2000, *Journal of the European Economic Association*, vol. 1(6): 1309-45.

Dalen, H.P. van, 1998, Measuring Giants and Dwarfs: Assessing the Quality of Economists, *Scientometrics*, vol. 38(2): 231-52.

Dalen, H.P. van, 1999, The Golden Age of Nobel Economists, *The American Economist*, vol. 43(2): 19-35.

Dalen, H.P van, en A. Klamer, 1996, Telgen van Tinbergen – Het verhaal van de Nederlandse econoom, Balans, Amsterdam.

Dalen, H.P. van, en A. Klamer, 1997, Blood is Thicker than Water – Economists and the Tinbergen Legacy, in: P.A.G. van Bergeijk e.a. (eds.), Economic Science and Practice, Cheltenham: Edward Elgar, pp. 60-91.

Dalen, H.P. van, en A. Klamer, 2005, Is Science a Case of Wasteful Competition?, *Kyklos*, VOL. 58(3): 395-414.

Drèze, J.H. en F. Estevan, 2007, Research and Higher Education in Economics: Can We Deliver the Lisbon Objectives?, *Journal of the European Economic Association*, vol. 5 (2-3): 271-304.

Goyal, S., M.J. van der Leij en J.L. Moraga González, 2006, Economics: An Emerging Small World, *Journal of Political Economy*, vol. 114(2): 403-12

Kim, E.H., A. Morse en L. Zingales, 2006, What Has Mattered to Economics Since 1970, *Journal of Economic Perspectives*, vol. 20(4): 189-202.

Klamer, A., 1984, The New Classical Macroeconomics – Conversations with New Classical Economists and their Opponents, Harvester Press, Brighton.

Klamer, A., 2006, Speaking of Economics – How to Get in the Conversation, Routledge, London.

Klamer, A. en D. Colander, 1990, The Making of an Economist, Boulder: Westview Press.

Klamer, A. en H.P. van Dalen, 2002, Attention and the Art of Scientific Publishing, *Journal of Economic Methodology*, vol. 9(3): 289-315.

Koning, P.W.C., 2008, Waarom de kloof tussen wetenschap en beleid steeds groter wordt, *Me Judice*, vol. 1(2), 25 augustus 2008.

Oswald, A.J., 2009, A Suggested Method for the Measurement of World-Leading Research (illustrated with Data on Economics), *Scientometrics*, te verschijnen.